

Kabdebó Lóránt is utal ilyesmire, a kötet kategorikusan summázó címe azonban elleplezi ezt.

A terjedelmét illetően is jelentős tanulmány gazdag a részletekbe menő, jó érzékre és gondosságra egyaránt valló verstani-stilisztikai elemzésekben. Kár ugyanakkor, hogy a hangok, a megválasztott szavak, szókapcsolatok, strófák, a bennük tetest kapó ritmus és a rimelés elemzése után végül elmarad — vagy éppenséggel ellaposodik — a költői műveknek *egészekként* történő elemzése. Ebből következik az is, hogy meglehetősen szegényes utalásokat kapunk csak arra vonatkozólag, hogy melyek Szabó Lőrinc adott korszakának legértékesebb alkotásai, illetőleg erre vonatkozólag néha deklarációkkal kell megelégednünk. Vagy komplexnek éppenséggel nem mondható elemzés után találkozhatunk ilyen merész ítélettel: „megérdemelten foglalja el helyét századunk legjelentősebb hazai versei között” (a *Materializmus-ról*).

E hiány mintha az erőteljesebb esztétikai igényesség hiányával is összefüggne: a jellegzetesebben történeti szempontokat — magyar és világirodalmi kapcsolatok és hasonlóságok kimutatását, eszmei inspirációk felkutatását — nagyobb intenzitással végzi el, mint amennyire pl. élménykifejezés és valóságábrázolás megkülönböztetésére vagy struktúraalkotás milyenségének vizsgálatára törekszik.

Lehetnek tehát hiányérzeteink Kabdebó Lóránt könyvével kapcsolatban, és nem is egy ponton. Mégis, alighanem helyénvalóbb róla szólva inkább az örömmel adni kifejezést: korunk magyar költészetének egyik „önmagában véve” és fejlődéstörténetileg egyaránt jelentős alkotójáról adott olyan képet, amely nélkülözhetetlen részét alkotja a további kutatásoknak. S ha a szerző ehhez hasonló alapossággal, egyszersmind egy fokkal koncepciózusabban (de nem látványos kép megalkotására törekedve) írja meg Szabó Lőrinc pályájának további alakulását, akkor minden bizonnyal olyan művet fog alkotni, mely egyértelműen méltó lesz választott tárgyához. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1970.*)

TAMÁS ATTILA

HELYTÖRTÉNET

ÚJ SZEGEDI BIBLIOGRÁFIÁK

Miután a szegedi — illetve a regionális funkciójú — könyvkiadás szervezeti lehetőségeiért vívott küzdelem, amelynek a Tiszatáj is fórumot adott, egyelőre nem hozta meg a kívánt eredményt, szegedi könyvkiadásunk teljesítményének felmérése helyett könyvtáraink bibliográfiai műfajú kiadványainak ismertetése válik e „felmérés” kizárólagos témájává.

Jórészt anyagi feltételek hiánya miatt megkésve (a 12., 13. számot követve) jelent meg a Somogyi-könyvtár kiadványai sorozat 11. száma: Fenyvesi István *Az orosz és a szovjet kultúra a szegedi lapokban 1944—1969* című sajtórepertórium. A példás szakszerűséggel rendezett gyűjtemény mindenképpen igényes folytatása az 1967-ben kiadott hasonló témájú, 1890—1944 közötti repertóriumnak.

Ez a most megjelent gyűjtemény a felszabadulás utáni magyar—szovjet, illetve szovjet—magyar kulturális kapcsolataink tudományos igényű felmérésének hasznos kézikönyve. Fenyvesi István bevezetője el is kezdi e kapcsolatok tudományos szempontú értékelését, bizonyítva, hogy lapjaink és folyóirataink (köztük a Tiszatáj!) a szovjet kultúra iránti megváltozott és megnövekedett érdeklődést közvetlenül a felszabadulás után vagy főleg 1957 után nem a cikkanyag, a szépirodalmi művek fordításainak mennyiségével, hanem a minőségi különbségtéves tudatos szándékával igyekeztek befolyásolni. Olyan szovjet írók nevével, írásaival is találkozunk, akiket az utóbbi években Szegeden fordítottak először Magyarországon!

Köszönet illeti a kettős kiadó szervezet (a megjelenést és a kiadvány szakmai gondozását a Tanárképző Főiskola is támogatta), a Fenyvesi által irányított gyűjtő kollektívát és a sorozatszerkesztőt, aki az egységesítés-tartalmi rendezés munkáit irányította: Péter Lászlót, a Somogyi-könyvtár tudományos főmunkatársát.

Ugyancsak a Somogyi-könyvtár kiadványai sorozatában, annak 12. számaként jelent meg szeptemberben a Szegedi Állami Levéltár (mai szóhasználattal az 1. számú Csongrád Megyei Levéltár) igazgatója, Oltvai Ferenc 60. születésnapját köszöntve Perneki Mihály bibliográfiája *Oltvai Ferenc munkássága* címmel. Ez a személyi bibliográfia mindenekelőtt szerencsés módon hívja fel a figyelmet két nagy történelmi múltú közgyűjteményünk (a könyvtár és a levéltár) munkakapcsolatára, amit a helytörténeti kutatás tervszerűsége érdekében csak erősíteni és még tovább bővíteni kellene. Oltvai írásai — mint Perneki szövegrészletekkel is tűzdelt bibliográfiájából kiderül — sohasem tették kérdésessé e munkakapcsolatok fontosságát, szívesen és többször foglalkozott saját intézménye általános kulturális hivatásával, szűkebb szakmai cikkei, tanulmányai is ezt a célkitűzést szolgálják. A levéltárügy államosításának jelentőségét méltatva fejtette ki a Levéltári Híradó-ban, hogy országos hatású intézkedésekben is mind többet kell tenni „az örökölt hibák leküzdése” érdekében, hogy levéltáraink kilépjenek zártságukból, a népművelés szolgálatában tevékenykedjenek.

Vajda László *Móra Ferenc írásai* című bibliográfiája — 13. száma a Somogyi-könyvtár kiadványai sorozatnak. Nem könnyű feladat még halála után sem megfelelő „helyére tenni” Vajda László szellemi hagyatékát. Móra-kutatásainak kezdeti időszakában készült ez a bibliográfia (1954—1958 között), de éppen a Móra-életmű monografikus értékelésének szempontjaira gondolva haláláig alakíttatta, kiegészítette, s szerette volna minden tudományos igényt kielégítve két nagy fejezetben közreadni a Móra-írásokat, illetve a Mórával foglalkozó irodalmat. Mint ahogy nem készülhetett el tartós betegsége, korai halála miatt az új Móra-monográfia, a bibliográfia kézírata is Tönédékmivoltában került a Somogyi-könyvtárba. Péter László szerkesztői munkája tehát ezáltal nem egy befejezett tudományos munka sorozatba illesztését, hanem a sajtó általi rendezés, a bővítés, a mutatók összeállítását és a Vajda szempontjai szerinti befejezést, néhány esetben szükségszerű módosítást is jelentett. Az itt szükségszerűvé vált módosítások nem jelenthetik azt, hogy a Vajda munkáját folytató irodalomtörténészek nem kell majd végigjárni egy megbízható — és történeti — szintézis érdekében az általa tervezett nehezebb utat a műfaji változatok színskálájának értékelésekor. Egyébként ehhez hozzásegít Péter László módszere is, csak a műfaj sokszor nem azonos a rovatcímmel.

„A jövődő irodalomtörténetírójának nehéz dolga lesz. Sokfelé hagyogattam el az írásaimat” — mondta Móra időnként, ha saját írásai teljességre törekvő összegyűjtésére gondolt. Vajda bibliográfiája, amely csak az Egyetemi Könyvtár által 1961-ben kiadott vezércikk-mutatvánnyal tekinthető viszonylag teljesnek — szemléletes bizonyítéka Móra jóslata igazságtartalmának. Felsorolni is nehéz volna a *Félegyházi Hírlap*-tól a *Világ*-ig, a *Magyar Hírlap*-ig, hány napilap, folyóirat rendszeres áttekintése, cédulázása volt szükséges ahhoz, hogy ez a „bibliográfiai dolgozat” (Vajda nevezte így!) elkészülhessen, bizonyító fundamentum legyen a Móra-kiadásról időnként felhangzó sajtóvitában, amikor Vajda a kronológiai szempontú kiadás lehetősége mellett érvelt. Bibliográfusunk a Móra-kutatás legavatottabb szakértője volt, a Magvető Könyvkiadó és a Móra család kívánságainak engedelmeskedve mégis kénytelen volt eredeti elképzelését a Móra-sorozat szerkesztése közben taktikai vagy kereskedelmi érdekeknek alávetni. (Ezért jelent meg *első* kötetként a *Véreim-Parasztjaim*, s csak ezt követve a korábbi időszak írói termése.)

Hogy gyűjtőmunkájában mennyire szüksége volt a szaktudós fölkészültségére, azt főleg az anonim írások stíluskritikai és egyéb érvekkel történő föltárása bizonyítja. A Juhász Gyula-kutatás mai érvei szerint csak a IIa jelzésű írások között találtak olyan tételeket — a vezércikkek között —, amelyekről kiderült, hogy Juhász Gyula a szerző. Csakhogy erről a szövegtípusról Vajda *feltételezte*, hogy Móra, s föltévese egy százalékában bizonyult alaptalannak. A *Móra-kutatás legnehezebb munkáját*

tehát Vajda László elvégezte. Akad még néhány általa föl nem fedezett írás — az Okos Naptár-ban, helyismereti kiadványokban, a Gyermekek Világá-ban és feltehetően egyéb kiadványokban is —, de a kiegészítés, a pótlás fontossága elenyésző az ő tudományos vállalkozásának irodalomtörténeti jelentőségéhez viszonyítva.

Lisztes László—Palotás Gyuláné Széphalom-repertórium-a a József Attila Tudományegyetem Könyvtára új sorozatát indítja feltehetően az egyetem szegedi működése 50. évfordulója aktualitásához is kapcsolódva. Szép és termékeny hatású nyitány!

Mit nyújtott olvasóinak egy 1927-ben alapított és 1944-ig többé-kevésbé rendszeresen megjelenő folyóirat, amely nemcsak szegedi, Szeged környéki, hanem országos tekintélyű tudósok, művészek; elsősorban szépírók fóruma lehetett? Munkatársa volt Juhász Gyula, Szabó Lőrinc, Kosztolányi Dezső, Babits, Szerb Antal; a szegedi egyetem tanárai közül nem csupán a nyelvészek, irodalomtörténészek, hanem a természettudományok művelői is támogatták írásaikkal. Azt, hogy anyaga nem volt perifériális érdekeltsgű, már ez a névsor is fémjelzi, s nem lehet véletlen, hogy az 1960-ban elvégzett gyűjtő-rendszerező munkát a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete kezdeményezte, támogatta. Zolnai Béla, a szerkesztő programja nem sokban tér el a pécsi Minerva-étól, ezért egyértelműen haladónak nem nevezhetnénk, de amiben eltért, az főleg az első évfolyamokban feltétlenül erénye a lapnak. Ady elismertetéséért való következetes, bár romantikus szemléletről indított küzdelmét például megbecsüli az irodalomtörténet. A tárgyilagos elemzésnek természetesen nem szabad majd elfelejtenie, hogy Zolnai lényegében romantikus idealista világnézete, szemléleti korlátai miatt nem valósíthatta meg programját: a konzervatív és a haladó irányzatok összebékítését, mert elsősorban a művek nyelvészeti szépségeire, a költő, az író individuális tulajdonságaira figyelt; és mert végül is az általa óhajtott „békesség” fundamentuma a Horthy-korszak művelődéspolitikája volt.

Nehéz tehát ezzel a negatívummal és még jó néhány politikai konzekvenciájú negatívummal csak dicsérni, rehabilitálni Zolnai folyóiratát. A repertórium kiadása mégis rendkívül indokolt, mert hozzásegíthet ahhoz, hogy a régi Szeged szellemi karakterének egy bizonyos részéről közelebbi ismereteink legyenek.

Subjektívnek is minősíthető kitérő miatt nem szóltunk a repertórium szakrendjéről, a tematikus csoportosításról, pedig ez az ismertetés lényeges feladata. Figyelembe véve, hogy ez a szerkezet viszonylag nem nagy mennyiségű írást (tételt) foglal egybe, talán valamivel kevesebb címszóval is megelégednénk. Megkockáztatnám azt a javaslatot is, hogy ilyen megbízható és jól kezelhető mutatókkal az egész címszöveg elhanyagolható a kutató számára. Megközelítő pontossággal úgysem lehet „szakozni” főleg a helytörténeti vonatkozású írásokat. Elhagyhatónak vélem például az irodalompolitika címszót, mert a mögéje sorakozó írások csak címükben emlékeztetnek közelebbi ismerkedés után erre a fogalomra. Ha ilyen cikket mégis találunk, azt besorozhatjuk a politika címszó alá, mert ilyen is van a szerkesztés fogalomkészletében. Feltétlenül elhagytam volna a nemzeti kérdés és alatta a sovinizmus címszavakat, többek között azért, mert a politika fogalomkörébe is besorolható, s ilyen formájú kiemelésük felesel a Bevezető egyik lényeges passzusával, ahol a szerzők Zolnai érdeméért emlegetik, hogy a Széphalom lapjain nem uralkodott el a sovinizta hangulatkeltés. Sajnos, nemcsak a címek jelzik e hangulat időnkénti jelenlétét, de a bizonyítás, Zolnai folyóiratának marxista eszméiségű értékelése már nem a mi feladatunk. Vitatkozni több szaktudomány illetékeseinek érveivel lehet. Lisztes László és Palotás Gyuláné érdeme, hogy az értékelés, az újraértékelés fontosságára figyelmeztetnek, s ennek szükséges munkaeszközét kezünkbe adták.

FAZEKAS ISTVÁN